

İLƏHƏ MƏMMƏDOVA
ADU
Təbriz küçəsi
ilaha_1976 @ mail.ru

İNGİLİS DİLİNİN ZƏNGİNLƏŞMƏSİNƏ TƏSİR EDƏN EKSTRALİŊQVİSTİK AMİLLƏR

Xülasə

Məqalədə ingilis dilinə təsir edən ekstrakaltivistik amillərdən bəhs edilir. Dilin inkişafı və təkmilləşdirilməsində iki mühüm amil əsas rol oynayır: 1) daxili amillər: 2) ekstralinqvistik (xarici) amillər. İngilis dilinin inkişafında daxili faktorlar ilə birlikdə ekstralinqvistik faktorlar da mühüm rol oynayır. Dilin lüğət tərkibində baş verən dəyişikliklər birbaşa olaraq cəmiyyətdə baş verən dəyişikliklərlə əlaqəlidir. Dünyada gedən proseslər, qloballaşma, Qərbə inteqrasiya, xarici əlaqələr, diplomatik münasibətlər, bazar iqtisadiyyatı, ticarətin inkişafı və s. ekstralinqvistik amillər, ilk növbədə, dilə təsir edir. Dilin ən dinamik qatı leksikologiyadır.

Extralinqvistik faktorların təsiri nəticəsində ingilis dilinin fonetik strukturunda, lüğət tərkibində, orfoqrafiyasında və qrammatik quruluşunda əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermişdir. Xarici amillər dilə aramsız olaraq təsir edir və müxtəlif izlər buraxır. Buna görə, ingilis dilinin tarixində xarici təsirlər məsələsi həmişə çox vacib olmuşdur. Müəllif ingilis dilinin lüğət tərkibini nəzərdən keçirərkən orada 50- dən artıq dildən alınmış sözlərlə qarşılaşmış, bu alınmalar içərisində fransız sözlərin çoxluqol təşkil etdiyini müəyyənləşdirmişdir. Müəllif İngilis dilinin tarixində üç dövrü qeyd edir və bu dövrlər və onların təsiri haqqında ətraflı məlumat verir. Müəllif həmçinin qeyd edir ki, ingilis dili öz inkişafı boyunca müxtəlif dillərdən yeni sözlər almış və dilin lüğət tərkibi bu alınmalar sayəsində zənginləşmişdir.

Açar sözlər: ekstralinqvistik amillər, lüğət tərkibi, alınma sözlər, fonetik və qrammatik quruluş, məhsuldar

Tarixi inkişafın qanunauyğunluqlarını özündə əks etdirən dil insanlar arasında zəruri ünsiyyət vasitəsidir və ictimai hadisədir. Dilin inkişaf prosesində müəyyən miqdarda köhnəlmiş söz ünsiyyət zamanı dilin lüğət tərkibindən çıxır, eyni zamanda dilin öz daxili imkanları və ya başqa dillərdən alınan sözlər hesabına yeni sözlərin yaranması ilə dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsi halları baş verir. Cəmiyyətin ən mühüm ünsiyyət vasitəsi olan dil müxtəlif xalqlar və millətlər arasında müxtəlif təmasların yaranması, formalaşması və inkişafında əvəzedilməz rola malikdir.

Dünya dilləri arasında geniş və aparıcı mövqe tutan ingilis dili, Hind-Avropa dilləri ailəsinin German dilləri qrupuna daxildir. Nəşr olunan elmi əsərlərin böyük əksəriyyəti ingilis dilində olduğundan gündən-günə bu dilin öyrənilməsi qlobal maraq doğurur. Canlı dilin bir ünsiyyət vasitəsi kimi öyrənilməsi paralel olaraq həmin dili daşıyan xalqın mədəniyyətini öyrənməyi zəruri edir. Bu xüsusilə onunla bağlıdır ki, dil milli mədəniyyətin güzgüsüdür və onun arxa planında milli ingilis mədəniyyəti, onun həyat tərzini dayandırır. İngilis dili beynəlxalq dil olmaqla bərabər, hər biri özünəməxsusluğuyla seçilən Böyük Britaniya, ABŞ, Kanada, Yeni Zelandiya və Avstraliya kimi böyük ölkələrin dilidir. Milli-mədəni özəlliklərlə, bir sıra ekstralinqvistik amillərin təsiri ilə bağlı olaraq ingilis dilinin variantları leksik baxımdan xeyli fərqlənir. Bu variantların fərqli cəhətləri, eyni zamanda, linqvistik amillərlə də bağlıdır.

Britaniya ingiliscəsi, Amerika ingiliscəsi, Kanada ingiliscəsi, Avstraliya ingiliscəsi ingilis dilinin variantları hesab edilir.

Lüğət dilin ən sürətlə inkişaf edən hissəsidir. Hər bir dilin lüğət tərkibi o dildə danışan xalqın maddi və mənəvi səviyyəsi ilə paralel olaraq inkişaf edir və zənginləşir. Dilin söz yaradıcılığının heç bir üsürü dilin qrammatik quruluşu xaricində deyil, onun qrammatik strukturları daxilində yaranaraq inkişaf etmişdir. Ədəbi dilin lüğət tərkibi onun daxili imkanları əsasında başlıca olaraq iki yolla zənginləşir; birincisi yeni söz və ifadələr yaradılmaqla, ikincisi dialekt və şivələrdən söz, ifadə götürməklə. Dilin daxili imkanlarından əlavə olaraq alınma sözlər də dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində və formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Yeni sözlərin yaranması qeyd olunan üsullar arasında aparıcı yer tutur. Yeni söz və ifadə yaratmaq ingilis dilində müntəzəm davam edən zəruri bir prosesdir. Bu proses daha çox məhsuldar olub, elm, texnika, sənaye, ədəbiyyat, mədəniyyət və s. sahələrin sürətlə inkişafı fonunda yüzlərcə söz və ifadələrin yaradılması mənbəyinə çevrilir. Müasir ingilis dilində söz yaradıcılığının məhsuldar və qeyriməhsuldar üsulları vardır. Məhsuldar üsullar: affiksasiya, konversiya, mürəkkəbləşmə, felə sözdüzəldici elementlərin əlavə edilməsi ilə yeni fəllərin yaranması, ixtisar; qeyri-məhsuldar üsullara isə kök saitinin əvəzlənməsi, vurğunun dəyişməsi aiddir.

İngilis dili geneoloji bölgüyə əsasən Hind-Avropa dilləri ailəsinin german qrupuna daxildir. Bu dil müxtəlif etnik qrupların Böyük Britaniya adalarında çarpazlaşması və yerləşməsi şəraitində təşəkkül tapmış və öz inkişafı prosesində uzun və mürəkkəb bir yol keçmişdir. [6, 36-40] İngilis dilinin yaranma tarixi üç dövrə bölünür.

1. Qədim İngilis dili dövrü – V əsrdən XI əsrin sonuna qədər (449-1100) german tayfaları Britaniya adalarını fəth etmişdir. Bu dövrdə ingilis dili german dillərinin güclü təzyiqi və təsirinə məruz qalmış, german dillərində danışan gəlmə tayfaların dili hakim mövqə tutmuşdur. Müasir ingilis dili Britaniya adalarını fəth etmiş german tayfalarının dili əsasında təşəkkül tapmağa başlamışdır. Müasir ingilis dilinin german dilləri qrupuna daxil olması bununla izah edilir. Məsələn: brider – brother – qardaş; winter – winter – qış; alt – old – qoca. Qədim ingilis dili müasir ingilis dilinə nisbətən çox mürəkkəb bir dil idi. İngilis dilində istifadə olunan ən əsas və ümumi sözlərin əksəriyyəti, məs: water, earth, house, food, drink, sleep, sing, night, strong, the, a, be, of, he, she, you, no, not və s. sözlər öz köklərini qədim ingilis dilindən götürmüşdür. Qeyd etmək lazımdır ki, həm qədim ingilis dilində, həm də müasir ingilis dilində bənzər görünən sözlər vardır, lakin onların mənaları tam fərqlidir. Məsələn: wif – wife (qədim ingilis dilində bu söz “qadın” mənasını ifadə edirdi, müasir ingilis dilində isə “həyat yoldaşı” deməkdir), fugel – fowl (qədim ingilis dilində “quş” mənasında işlədilir və hər cür quş növünə aid edilirdi, lakin müasir ingilis dilində isə “farmyard bird”- “ev quşu”mənasında işlədilir), sona - soon (qədim ingilis dilində “dərhal” mənasını ifadə edirdi, müasir ingilis dilində isə “tezliklə” deməkdir), fæst – fast (qədim ingilis dilində “sabit, möhkəm” ifadə etdiyi halda müasir ingilis dilində “sürətlə” deməkdir) və s. Təxminən min yüz il bundan əvvəl Britaniya şimaldan vikinqlər tərəfindən istila edilir. İngilis dilində bu gün mövcud olan bir sıra sözlər vikinqlərdən alınmışdır. Məsələn, sky (səma), leg (ayaq), egg (yumurta), crawl (sürünmək), lift (qaldırmaq) və take (götürmək) kimi sözlər şimal xalqlarının qədim dillərindən gəlir.

2. Orta ingilis dili dövrü – XI əsrin sonlarından XV əsrin sonlarına qədər olan dövrü əhatə edir. Bu dövrə fransız dilində danışan normanların İngiltərəni fəth etməsi ilə xarakterikdir. 1066-cı ildə isə Britaniya daha bir istilaya məruz qalmışdı. Tarixdə bu Norman İşğalları adlanır. Bu işğallara İstilaçı Vilyam başçılıq edirdi. Normanlar Fransanın şimalında Normandiyadan çıxmışdılar. Onlar Britaniyanın hökmdarları olmuş və bir neçə yüz il ərzində fransızca danışmışlar. O zaman ən mühüm dillərdən biri hesab edilən fransız dilində savadlı adamlar

danışırdı. Adi insanların dili isə əvvəlki kim qədim ingilis dili olaraq qalırdı. Bu da ingilis dilinə öz təsirini göstərmiş, müasir ingilis dilində işlənən külli miqdarda fransız sözləri ingilis dilinin lüğət fonduna daxil olmuşdur. Məsələn: damage - zərər; prison - həbsxana; marriage – evlilik; cause – səbəb; chief – rəis, başçı və s. Bu dövrdə çoxlu sayda fransız mənşəli sözlər ingilis dilinə qarışmışdır. Məsələn: pig (donuz) / pork (donuz əti), chicken (cücə) / poultry (quş əti), calf (buzov) / veal (dana əti), cow (inək) / beef (mal əti), sheep (qoyun) / mutton (qoyun əti) və s. Bəzi sözlər vardır ki, onların ingilis versiyası olduğu halda belə fransız versiyasını qəbul edərək cütlüklər əmələ gətirmişdir. Məsələn: wood/forest, house/mansion, freedom/liberty və s. Dövlət idarəçiliyini ifadə edən court (məhkəmə), judge (hakim), jury (jüri), appea (çağırış, müraciət, apelyasiya), parliament (parlament), justice (ədalət, ədliyyə) kimi sözlər də fransız mənşəli sözlərdir. Norman hökmdarlarının istifadə etdiyi fransız dili səkkiz yüz il bundan əvvəl insanların danışdığı ingilis dilinə böyük təsir göstərmişdir. Ekspertlər dilin tarixində bu dövrü Orta ingilis dili adlandırır. Zaman keçdikcə normanlar artıq əsl fransız dilində danışa bilmirdi. Onların işlətdiyi dil fransız və orta ingilis dilinin qarışığından ibarət idi. Orta ingilis dili müasir ingilis dilinə oxşayır, lakin onu indi başa düşmək çox çətindir. O dövrdən bir çox yazılı abidə qalmışdır. Lakin həmin dövr ingilis ədəbi dilinin ən görkəmli əsərin 1400-cü illərdə Londonda yaşamış şair Ceffri Çoser tərəfindən yazılmış mənzum “Kenterberri hekayələri” hesab edilir. Əsər Kenterberri şəhərinə səfər edən müxtəlif insanların dilindən söylənilən şerlər toplusu şəklində yazılıb. İngilis dili mütəxəssisləri Ceffri Çoseri ingilis dilində yazan ilk ən böyük şair adlandırır. Onlar Çoserin “Kenterberri hekayələri”nin o dövr Britaniyada yaşayan insanların həyatının əsl mənzərəsini yarada bildiyini deyir.[7] Sonrakı dövrlər Orta ingilis dili inkişaf edərək müasir ingilis dilinə çevrilir.

3. Yeni ingilis dili dövrü – XV əsrin sonlarından hal-hazırda qədər olan dövrü əhatə edir. Hər üç dövr ingilis dilinin normalaşması, sabitləşməsi və zənginləşməsində böyük rol oynamışdır. Bu dil zaman keçdikcə dəyişmiş və təkmilləşmişdir. Hazırda ingilis ədəbi dilinin əsasını London dialekti təşkil edir. Müasir İngilis dili Tudorlar dövrünün əvvəlindən İngiltərədə bərpa dövrünə qədər istifadə edilən erkən müasir ingilis dilindən əmələ gəlmiş, inkişaf etmişdir. U. Şekspirin əsərləri və Kral Ceymsin İncili (King James Bible) müasir ingilisdə yazılmış əsərlər hesab edilir. 18-ci əsrin sonlarından başlayaraq Britaniya İmperiyası öz müstəmləkələri və geosiyasi üstünlüyü sayəsində müasir ingilis dilinin geniş şəkildə yayılmasına şərait yaratmışdır. Ticarət, elm və texnologiya, diplomatiya, incəsənət, təhsil sahələri ingilis dilinin global dil kimi formalaşmasına təsir etmişdir. Müasir dövrümüzdə ingilis dili siyasi danışıqlar və biznes dilinə çevrilmişdir. Əsas elmi və tibbi araşdırmalar, siyasi, iqtisadi, hərbi razılaşmalar, dövlətlərarası ünsiyyət ingilis dilində aparılır.

Tarixdən məlumdur ki, XV əsr Avropada İntibah (Renessans) dövrü kimi qeyd edilmişdir. Həmin dövrdə yunan və Roma qədim ədəbiyyatına maraq getdikcə artmağa başlamış və latın dili beynəlxalq dil hesab olunmuşdu. Alınma sözlərin etimologiyasından aydın olduğu kimi XVI əsrin əvvəllərində ingilis xalqı Avropa xalqları ilə əlaqələr yaratmışdılar. Ticarət, səhiyyə, ədəbiyyat və başqa bu kimi hadisələrlə bağlı yeni sözlər dilin lüğət tərkibinə keçmişdir. Ən vacib əməkdaşlıqlar roman və qerman dilləri vasitəsilə yaradılırdı. XVII və XIX əsrlərdə Britaniyada xarici ticarət əlaqələrinin möhkəmlənməsi ilə əlaqədar, demək olar ki, dünyanın bütün dillərindən ingilis dilinin lüğət tərkibinə müxtəlif sözlər keçmişdir. [1,141] Latın və yunan dillərindən keçən sözlər XVI – XVII əsrlərdə Latın və yunan dillərindən külli miqdarda söz ingilis dilinin lüğət tərkibinə keçmişdir. Latın mənşəli sözlər, əsasən ədəbiyyat vasitəsilə dilə keçmiş, getdikcə öz formasını itirmiş və sadəcə olaraq adlanmışdır. Animal, student, fact, picture və s. Yunan sözləri ingilis dilinin lüğət tərkibinə XVI – XVII əsrlərdə daxil olmuşdur. Demək olar ki, onların əksəriyyəti elmi terminlər hesab olunur. Məsələn, philology, gymnastics, physics, dialogue, comedy, epizode, cosmos və s. [5,139-142] Renessans dövründən sonra da

alimlər XVIII-XIX əsrlərdə ingilis dilinin lüğət tərkibinə keçən yüzlərlə kimyəvi, bioloji, tibbi və texniki terminlərin məhz latın və yunan dillərinə mənsub olduğunu aydınlaşdırmışlar. Kimya – acetic, caustic, silica (latın), creosol (yunan); Fizika – electron, phase (yunan), nucleus, transformation (yunan); Tibbi – diagnosis, psychiatry, streptomycin (yunan), appendicitis, penicillin, bronchitis (latın); Texniki terminlər – radiator, projector (latın), commutator, diode, triode (yunan). Bir çox yeni terminlər latın və yunan söz kökləri vasitəsilə yaranmışdır. Belə sözlər XIX əsrdən hal – hazırda kimi sözdüzəltmə formasını itirməmişlər. Məsələn, yunan dilindən tele (far) uzaq; telescope, teletype, telephone; auto (self) – yeni avtomatik cihazlar ifadə etmək üçün məsələn, automobile, autocycle, antocardiograph və s. phon (sound) - səs – texniki terminlərin işlədilməsində phonograph, microphone, telephone, phonology və s.

İtalyan alınma sözləri – İtibah hərəkətinin mənbəyi olan İtalyan dilindən Avropa dillərinə, eləcə də ingilis dilinə çoxlu sözlər keçmişdir. Bu dövrdə İtaliya ədəbiyyatı, incəsənəti və musiqisinə böyük maraq olduğu üçün bu dili öyrənmək lazım gəlirdi. İtalyan dilindən keçən sözləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar[5, 144]: İncəsənət və ədəbiyyat – bust, costume, studio, sonet, profile, model, scenario, replika və s. Memarlıq – balcony, corridor, fresco və s. Musiqi – aria, bass, cantata, concerto, duet, opera, trio, piano, solo, sonata, violencello və s. Müxtəlif sözlər – carnival, macaroni, qazette, umbrella və s. İspan dilindən keçən sözlər - 1492-ci ildə Kolumb Amerikanı kəşf etdikdən və Şimali, Cənubi Amerikada çoxlu müstəmləkələr yerləşdikdən sonra İspaniya Avropada Ən varlı ölkələrdən biri oldu. İngiltərə hərbi – dəniz qüvvələri möhkəmləndiyi dövrdə hər iki ölkə yaxın əlaqələr yaratmağa başladılar. Artıq XVI-XVII əsrlərdə ticarətlə, siyasətlə və silahlarla bağlı müqavilələr bağlanmış və bununla əlaqədar ingilis dilinin lüğət tərkibinə müxtəlif sözlər keçmişdir. Hərbi dəniz və hərbi terminlər – parade, grenade və s. Ticarətlə bağlı – cargo, embargo, sherry və s. Başqa sözlər - guitar, matador, junta və s. Rus dilindən keçən sözlər - İngilis dilinin lüğət tərkibinə ilk rus alınma sözləri XVI əsrdən keçməyə başlamışdır. Demək olar ki, rus sözlərinin çoxu rus həyat tərzinin spesifik xüsusiyyətləri ilə bağlı yeni ingilis dilinin lüğət tərkibinə keçmişdir. Rus dilindən keçən sözləri təxminən aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar: Sosial əlaqələrlə bağlı – boyar, tsar və s. Təbiətlə bağlı – tayga, beluga, tundra və s. Pul vahidi- rouble, copeck və s. İçkilər – vodka, kvas və s. Müxtəlif sözlər – samovar, shuba, troyka, Astrakhan və s. Başqa dillərdən keçən sözlər - Təxminən XVII əsrin əvvəllərində ilk ingilis müstəmləkələri öz dillərini Şimali Amerikaya gətirmişlər. Tezliklə bu bütün Şimali Amerikanı bürüyür və Hindistan, Avstraliya, Yeni Zelandiya və Cənubi Afrikaya qədər çatır. Bu yerlərin müstəmləkəçiləri Britaniya xarici ticarət əlaqələrinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq dünyanın bir çox yerlərindən müxtəlif sözlər gətirməyə başlamışlar. Bunların əsas hissəsi əsasən ingilislərin bu yerlərdə istehsal etdikləri mallar, gördükləri heyvan və quşlar, yeni növ bitkilər və müşahidə etdikləri yeni adət ənənələrlə bağlı sözlər idi. Bu sözlərin çoxu ilk dəfə səyahətlə bağlı kitablarda tapılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, alınma sözlərin çoxu məhdudlaşmışdır. Demək olar ki, ingilis müstəmləkəçiləri Şimali Amerika hindularından təxminən 200-dən artıq söz qəbul etmişlər. Məsələn, totem, moccasin, tepee, wigwam, avocado, cacao, cannibal, canoe, chipmunk, chocolate, chili, hammock, hominy, hurricane, maize, moccasin, moose, papoose, pecan, possum, potato, skunk, squaw, succotash, squash, teepee, terrapin, tobacco, toboggan, tomahawk, tomato, wigwam, woodchuck və s. Bundan başqa Şərqi və Orta Asiya, eləcə də dünyanın müxtəlif dillərindən yeni ingilis dilinin lüğət tərkibinə çoxlu sözlər keçmişdir. Hindistan – sari, jungle, rupee, cashmere, shampoo, və s. Yapon –kimano, soya, jiu-jitsu və s. Fars – bazaar, dervish, caravan, check, checkmate, chess və s. Türk – bey, effendi, pasha, turkey və s. Ərəb – algebra, harem, zero, minaret, sherbet, mohair, emir, jakir, gazelle, giraffe, harem, hashish, lute, minaret, mosque, myrrh, salaam, sirocco, sultan, vizier və s. Avstraliya - boomerang, budgerigar, didgeridoo, kangaroo və s.

Ekstralingvistik amillərdən biri də elm sahələrində olan ixtira və kəşflərdir. Yeni elm və istehsalat sahələrinin yaranması dildə öz əksini tapır ki, bu da yeni terminlərin yaranmasına səbəb olur. Qloballaşma əsrində terminologiya sürətli inkişaf prosesini yaşayır. XX-XXI əsrlərdə kompüterin, internetin kəşfi elmi inqilaba səbəb oldu və bu elm sahəsində bir partlayış yaratdı. İnformatika, telekommunikasiya, şəbəkə texnologiyalarının sürətli inkişafı, kompüterin geniş tətbiqi bu sektorda yeni terminlərin yaranmasına zəmin yaratdı. Dünya əhalisinin internetdən istifadəsi, sosial şəbəkələrə marağın artması nəticəsində sözləmə prosesi daha da intensivləşdi. Nəticədə dilə bu sahə ilə bağlı xeyli sayda beynəlmiləl terminlərin axını sürətləndi. Məsələn, domen, login, sayt, çat, displey, e-audit, portal, server və s. Hazırda KİV-lərin, müxtəlif xarici agentlik, mətbuat orqanlarının geniş vüsət alması, xarici telekanalların, peyklərin dünyaya yayımlanması nəticəsində dilə alınma, beynəlmiləl söz, terminlərin birbaşa daxil olmasını müşahidə etmək olar. Məs: teleans, moratorium, imic, inaqurasiya, pik-taym, eks-skipper, embarqo, aparteid və s. İqtisadiyyatın güclənməsi, bazar münasibətlərinin genişlənməsi, dövlətlərarası iqtisadi, ticarət əlaqələrinin və bank-maliyyə sektorunun inkişafı dildə beynəlmiləl terminlərin yaranma tempini artırdı. Blank-veksel, marketinq, merdcer, nostro, veksel, offşor, onkol, revokasiya, skoring və s. Turizm sektorunun dinamik inkişafı turizm terminologiyasının formalaşmasına səbəb oldu. Terminoloji fond yeni terminlərlə zənginləşdi: turoperator, turbroker, ekoturizm, turagent, etnomədəni turizm və s. Dünyada baş vermiş tarixi hadisələr, müharibə şəraiti, iqtisadi böhranın və s. beynəlmiləl karakter alması ortaqların vahidlərin formalaşmasına səbəb olur. Məsələn: dolların məzənnəsinin artması ilə milli pul vahidinin aşağı düşməsi nəticəsində devalvasiya termini aktuallaşaraq beynəlmiləlləşdi. Ekstralingvistik amillər dilin terminoloji sistemini yeni anlayış, terminlərlə zənginləşdirən xarici faktorlardır. [3,10-15] Lakin bəzən bu amillər dili yad sözlərlə yükləyir, onun dil istifadəçiləri tərəfindən anlaşılmasına çətinlik yaradır. Bunun üçün dilə zəruri olan söz, terminləri seçib istifadə etmək əsas şərtidir.

Yuxarıda deyilənləri nəzərə alsaq görərik ki, bütün dillərdə olduğu kimi ingilis dilində də struktur və sintaktik dəyişikliklər baş verir. Bu isə müasir dövrün tələbidir.

Ədəbiyyat

1. babayev a.m. dilçiliyə giriş, baki: maarif, 1992.
2. Məmmədova N.M. Country Study. Bakı: BDU 1993.
3. Barber Ch. Linguistic Changes in Present Day London, 1990.
4. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner Dictionary, Oxford University press, 1994.
5. Lester M. "McGraw-Hill's Essential ESL Grammar" New York, 2008.
6. Ильиш Б.А. История английского языка. М.: Наука, 1968.
7. <https://www.amerikaninsesi.org/a/history-of-english>

Ilaha Mammadova

Extralinguistic Factors That Affect The English Language Summary

The article deals with the extralinguistic factors that affect the English language. Two important factors play a major role in the development and improvement of the language: 1) internal factors: 2) extralinguistic (external) factors. Extralinguistic factors together with internal factors play an important role in the development and improvement of the English language. Changes in the language content are directly related to changes in society: processes in the world, globalization, integration to the West, foreign relations, diplomatic relations,

market economy, trade development and so on. Extrovertinguistic factors, first of all, affect the language. The most dynamic layer of language is lexicology.

As a result of the effects of extralinguistic factors significant changes have taken place in the phonetic structure, vocabulary, spelling, and grammar structure of the English language. Foreign factors have an effect on the language, leaving behind traces of it. Therefore, in the history of the English language the issue of foreign influences has always been very important. While reviewing the vocabulary of the English language, the author finds out that there are many words from more than 50 languages and many of these words are French words. The author mentions three periods in the history of the English language and gives detailed information about these periods and their impact. The author also mentions that the English language borrowed a lot of foreign words during its development.

Key words: extralinguistic factors, vocabulary, borrowings, phonetic and grammatical structure, productive

Илаха Мамедова

Экстралингвистические факторы, влияющие на английский язык

Резюме

В статье рассматриваются экстралингвистические факторы, влияющие на английский язык. Два важных фактора играют главную роль в развитии и совершенствовании языка: 1) внутренние факторы; 2) экстралингвистические (внешние) факторы. Экстралингвистические факторы вместе с внутренними факторами играют важную роль в развитии и совершенствовании английского языка. Изменения в содержании языка напрямую связаны с изменениями в обществе: процессы в мире, глобализация, интеграция с Западом, международные отношения, дипломатические отношения, рыночная экономика, развитие торговли и так далее. Экстралингвистические факторы, прежде всего, влияют на язык. Самый динамичный слой языка - лексикология.

В результате воздействия влилингвистических факторов произошли значительные изменения в фонетической структуре, лексике, орфографии и грамматической структуре английского языка. Внешние факторы влияют на язык, оставляя после себя следы. Поэтому в истории английского языка проблема иностранных влияний всегда была очень важной. При рассмотрении состава английского языка автор выясняет что в английском языке существуют слова из более 50 языков и большинство из этих слов французские слова. Автор упоминает три периода в истории английского языка и дает подробную информацию об этих периодах и их влиянии. Автор также упоминает, что английский язык заимствовал много иностранных слов во время своего развития.

Ключевые слова: экстралингвистические факторы, словарь, взаимственные слова, фонетическая и грамматическая структура, продуктивный

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 19.06.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 27.07.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Məmmədşadə tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.